

Motion till riksdagen 2017/18:3587

av **Tina Acketoft m.fl. (L)**

Liberal minoritetspolitik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att nämna de nationella minoriteterna och minoritetsspråken i regeringsformen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om information i samhället och i skolan om Sveriges urfolk, nationella minoriteter och minoritetsspråk och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka förvaltningsområdena för minoritetsspråk och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kraven på förvaltningsområdena för minoritetsspråk och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förskoleverksamhet med minoritetsspråksprofil och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om äldreomsorg med minoritetsspråksprofil och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om undervisning i minoritetsspråk och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om finska och andra minoritetsspråk som valbart ämne i moderna språk och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av behöriga minoritetsspråklärare och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tvåspråkiga skolor med minoritetsspråksprofil och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om insatser avseende språk, medier och kultur med minoritetsspråksprofil och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om strategin för romsk inkludering och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

De nationella minoriteterna samer, sverigefinnar, romer, judar och tornedalingar har en lång historia i vårt land och har alla utsatts för en assimileringpolitik som innebar att de inte fick tala sitt språk eller utöva sin kultur. Detta är grunden till att det behövs en särskild politik för de nationella minoriteterna. Målet med minoritetspolitiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna, stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. Individens möjligheter att använda minoritetsspråk i kontakten med myndigheter ska stärkas.

Minoritetspolitiken måste alltid utgå från den enskilda individens rätt att själv definiera sig. Den enskildes självidentifikation ska inte vara underordnad stat, tradition eller organisationer. Den liberala minoritetspolitikens mål är att stärka individens möjligheter att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Detta är en angelägenhet för den som identifierar sig med majoritetsbefolkningen likaväl som för den som identifierar sig med en minoritet.

Därför behöver de nationella minoriteterna och minoritetsspråken erkännas och synliggöras. Att staten erkänner existensen av en minoritet får dock aldrig leda till att den kollektiva grupptillhörigheten bildar utgångspunkt för en politik där kollektivet överordnas den enskilde. Det måste vara den enskilda människan som avgör i vilken mån han eller hon känner tillhörighet till en nationell minoritet eller en språklig gemenskap.

Under alliansregeringen ansvarade Liberalerna för det minoritetspolitiska arbetet, och positionerna flyttades fram på en lång rad områden. En ny minoritetspolitisk strategi presenterades 2009, och 2010 började den nya lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk gälla. Förvaltningsområdena för finska och samiska utökades kraftigt när Liberalerna ansvarade för minoritetspolitiken, och lagreformer och andra åtgärder beslutades för att stärka minoriteternas språkrättigheter liksom inflytande i olika frågor som berör dem.

I juni 2017 överlämnade regeringens utredare Lennart Rohdin ett delbetänkande med förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60), där utredaren lägger fram ett antal förslag för att höja ambitionerna i minoritetspolitiken. Vår bedömning är att huvudinriktningen i förslagen bör kunna ligga till grund för fortsatta reformer. När denna motion skrivs pågår fortfarande remissperioden av detta betänkande. Liberalerna anser det angeläget att regeringen efter att ha berett delbetänkandet och remissynpunkterna återkommer med konkreta förslag till riksdagen.

Efter ett tillkännagivande från riksdagen fortsätter utredaren nu med att analysera vad den finlandssvenska gruppen i Sverige har för ställning och överväga om den ska erkännas som nationell minoritet. Detta uppdrag ska redovisas senast den 15 november 2017.

Samernas, sverigefinnarnas, tornedalingarnas, judarnas och romernas ställning som nationella minoriteter och samernas ställning som urfolk ska upprätthållas. Vi har kommit en bit på vägen avseende det minoritetspolitiska arbetet. Men mycket återstår att göra.

Liberalerna föreslår i denna motion ett antal åtgärder för att ytterligare stärka det minoritetspolitiska arbetet. Därutöver väcker vi tillsammans med övriga allianspartier särskilda motioner gällande insatser mot antisemitism samt för romsk inkludering.

Förankra minoritetspolitiken i regeringsformen

Den svenska minoritetspolitiken baserar sig på riksdagsbesluten att ratificera Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Därutöver finns lagstiftning om förvaltningsområden och andra särskilda bestämmelser gällande minoritetsspråken.

Grunderna för erkännande av de nationella minoriteterna och minoritetsspråken är således grundade i riksdagsbeslut. När som helst kan en ny riksdagsmajoritet fatta beslut om att ändra eller upphäva statusen för minoritetsgrupper eller minoritetsspråk.

Detta gör minoritetspolitiken dubbelt sårbar. För det första finns det inget skydd mot att definitionen av minoritetsgrupper eller minoritetsspråk ändras som följd av politisk kohandel. Ett parti med en tydlig identitetspolitisk agenda kan, i utbyte mot stöd i andra frågor, kräva att få sin vilja igenom på minoritetspolitikens område även om partiets ståndpunkt inte är förankrad vare sig hos den berörda folkgruppen eller i folkrättsliga åtaganden.

För det andra finns det inte heller något skydd mot att riksdagen, i ett politiskt skymningsläge där de demokratiska institutionerna ifrågasätts, genom ett enkelt beslut upphäver erkännandet av de nationella minoriteterna.

Liberalerna anser att förändringar i minoritetspolitikens grunder måste ske noggrant och efter långvarig beredning. För att förebygga otillräckligt förankrade förändringar vad gäller erkännande av de nationella minoriteterna och minoritetsspråken bör dessa nämnas i regeringsformen. Liberalerna anser att denna fråga bör uppmärksammas i kommande grundlagsöversyner.

Kunskap och information om de nationella minoriteterna

Kunskapen om de nationella minoriteterna och politiken har blivit bättre inom förvaltningsområdena, men kunskapen utanför förvaltningsområdena och inom myndigheter är fortfarande bristfällig. Därför krävs fortsatt informationsarbete inom det offentliga men även i samhället i stort för att öka kunskapen om de nationella minoriteterna, deras språk och kultur samt den nationella minoritetspolitiken. En viktig del av minoritetspolitiken är också att skolan ska ge alla elever kunskap om Sveriges urfolk, nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Utöka förvaltningsområdena

Fler och fler kommuner och landsting/regioner har anslutit sig till förvaltningsområdena för något av minoritetsspråken finska, meänkieli eller samiska, och nya ansökningar kommer kontinuerligt. För att kommunerna i förvaltningsområdena ska ha möjlighet att leva upp till sina utökade åtaganden finns statsanslag reserverade under anslaget för åtgärder för nationella minoriteter.

Liberalerna är starkt kritiskt till att regeringen under perioden 2016–2018 fryste nivån på budgetanslaget för minoritetspolitik. Detta var helt oförenligt med tanken att förvaltningsområdena ska kunna utökas, och ledde i praktiken till att nya ansökningar från kommuner inte kunde behandlas och försämrade förutsättningar för de kommuner som tidigare ingått. Att regeringen nu slutligen föreslår en höjning är visserligen välbehövligt, men är inte tillräckligt för att hämta ikapp den eftersläpning som uppstått. I Liberalernas budgetmotion redovisar vi våra förslag till förstärkningar på detta anslag.

Kraven på förvaltningsområdena

Kommuner och landsting/regioner kan ansöka om att tillhöra ett förvaltningsområde. Det bygger således på frivillig anslutning, vilket är viktigt för att arbetet ska bli effektivt och för att kommunerna ska känna ett tydligt ägarskap.

De kommuner och landsting/regioner som ingår i förvaltningsområden får statsbidrag. Det finns behov av att ytterligare kontrollera och följa upp hur de statliga resurserna används. Exempelvis är samråd och delaktighet en central del i arbetet med att genomföra minoritetspolitiken. Ändå anser de organisationer som företrädere nationella minoriteter att det i endast hälften av kommunerna i förvaltningsområdena förekommer någon form av samråd mellan kommunen och minoritetsgrupperna om hur statsbidragen ska användas lokalt. Många av minoritetsföreträdarna anger att de inte har ekonomiska resurser att medverka i samråden.

Det är viktigt att de stärkta rättigheter för enskilda som följer av att en kommun ansluts till ett förvaltningsområde verkligen får genomslag i den lokala verksamheten. Om kommuner och landsting/regioner inte använder statsbidraget på det sätt som är avsett bör möjlighet till frysning av de statliga medlen undersökas. I särskilt allvarliga fall bör någon form av ekonomisk sanktion vara möjlig.

Barnomsorg och äldreomsorg på minoritetsspråk

Allt fler kommuner inom förvaltningsområdena erbjuder förskola och äldreomsorg med minoritetsspråkprofil, och efterfrågan ökar. Det är t.ex. positivt att det växer fram äldreboenden med inriktning på minoritetsspråk. Idag finns också exempel på hemtjänstföretag som erbjuder minoritetsspråkstalande personal.

Samtidigt kvarstår den grundläggande bristen på verksamheter med minoritetsspråkprofil. År 2014 beräknades exempelvis enbart 21 kommuner av 52 i det finskspråkiga förvaltningsområdet ha särskilda förskolegrupper med finsk inriktning, alltså inte ens hälften. Bristen på förskoleverksamhet med minoritetsspråkprofil är allvarlig med tanke på att dyrbara år i barnens språkutveckling riskerar att gå förlorade.

Behovet av finskspråkig äldreomsorg är stort redan i dag, och rent demografiska skäl gör att det är enkelt att se att det kommer att växa ytterligare de kommande åren. En sammanställning av situationen vid årsskiftet 2014/15 där befolkningen delades in i åldersgrupper med femårsintervall visade att den största åldersgruppen bland personer födda i Finland är personer i åldern 65–69 år. Enbart denna grupp handlar om nästan 25 000 personer. De allra flesta av våra invånare som är födda i Finland är mellan 50 och 80 år, en följd av den mycket stora invandringen för några decennier sedan.

Det behövs alltså fler insatser för att öka tillgängligheten av äldreomsorg och barnomsorg på minoritetsspråk. Bland annat bör frågan om skärpt lagstiftning övervägas för att sätta tydligare krav på kommunerna. Många gånger handlar det om hur verksamheten organiseras och administreras snarare än att resurser behöver tillföras. Kommuner som har äldreombudsmän bör se till att dessa har minoritetskompetens.

Vidare bör kommuner och landsting kunna bli bättre på att tillvarata den språkkompetens som ofta finns hos personalen. Vid upphandling av service och omsorg inom t.ex. äldreomsorgen bör kommunerna också kunna bli bättre på att beakta behov som de nationella minoriteterna har.

Liberalerna anser att valfriheten och etableringsfriheten är av stor vikt för att framväxten av barnomsorg och äldreomsorg på minoritetsspråk ska fortsätta. Vi ser

därför med stor oro på den nuvarande regeringens planer på att i praktiken förbjuda enskilda alternativ inom välfärdssektorn att göra vinsttutag, något som allvarligt försvårar för nya aktörer att etablera sig. Som liberaler ser vi valfrihet som etableringsfrihet som strategiska delar av vår minoritetspolitik.

Fler elever ska få lära sig minoritetsspråk

Sedan den 1 juli 2015 gäller att ett nationellt minoritetsspråk ska kunna läsas som nybörjarspråk inom modersmålsundervisningen. Detta är viktigt för att behålla alla de fem minoritetsspråken som levande språk i nästa generation. Det finns dock behov av att följa hur lagändringarna följs i praktiken.

Att bara erbjuda modersmålsundervisning räcker inte för att ett minoritetsspråk långsiktigt ska kunna bevaras i Sverige som levande tal- och skriftspråk. Nya former av undervisning på minoritetsspråk behöver därför utvecklas och möjligheten till tvåspråkig undervisning underlättas. För att fler elever ska stimuleras att fortsätta utveckla sitt modersmål bör fler skolor inom förvaltningsområdena överväga att införa t.ex. finska eller andra minoritetsspråk som valbart ämne i moderna språk, vilket då medför att kursplan och betyg också ska gälla minoritetsspråket i fråga.

Behöriga minoritetsspråklärare

Bristen på behöriga lärare i minoritetsspråk är mycket stor. Bland annat vad gäller samiska, men också andra minoritetsspråk, leder detta till att barn som har rätt att få undervisning i sitt minoritetsspråk i praktiken nekas denna möjlighet. Därför behövs fler behöriga minoritetsspråklärare, och en ämneslärarutbildning som möjliggör en långsiktig försörjning av minoritetsspråklärare. Det behövs dock även insatser för att stärka tillgången till minoritetsspråklärare på kort sikt.

Även kommunerna som arbetsgivare åt lärarkåren spelar en viktig roll för att driva på för att fler faktiskt söker sig till läraryrket. Fler kommuner borde tillsammans göra ansträngningar för att säkra lärartillgången.

Tvåspråkiga skolor med minoritetsspråksprofil

Fristående skolor med tvåspråkig profil och inriktning mot något av minoritetsspråken är ovärderliga för att hålla minoriteternas kultur och språk levande i Sverige. Samtidigt är deras situation trängd och kritik har framförts mot att läget rentav förvärrats på senare år. Efter en långvarig konflikt med kommunen gällande skolpengens utformning tvingades exempelvis den sverigefinska skolan i Örebro att stänga år 2014. Friskolan drev fallet till kammarrätten och vann, men vid det laget hade den redan fått lägga ned verksamheten.

Tvåspråkiga skolor med minoritetsspråksprofil är viktiga för att ge fler möjlighet att lära sig sitt minoritetsspråk på djupet. Samtidigt är rekryteringsgruppen smal och den tvåspråkiga inriktningen kan också leda till högre kostnader. Det behövs en genomgång av förutsättningarna för tvåspråkiga skolor med profilering mot någon av de nationella minoriteterna.

Språk, medier och kultur

Det offentliga ska understödja ett språk-, kultur- och medieutbud med minoritetsspråksprofil. Public service-verksamheten är av betydelse för att hålla minoritetsspråken levande och för revitaliseringen av dem liksom för att lyfta fram kulturfrågor. Program riktade till barn och unga är av särskild stor betydelse. Antalet sändningstimmar på de nationella minoritetsspråken har ökat något men utbudet är fortfarande begränsat. Åtgärder behövs för att säkerställa att utrymme avsätts för sändningar på nationella minoritetsspråk.

Åtgärder för att främja romers rättigheter och livsvillkor

Det svenska samhället har under historiens lopp och långt in på 1900-talet utsatt den romska minoriteten i Sverige för allvarligt förtryck och förnekande av rättigheter som för andra medborgare ansetts självklara. Det svenska majoritetssamhällets agerande gentemot romer är en del av den exkludering som romer utsatts för också i övriga Europa. Även om den tidigare exkluderingspolitiken sedan länge upphört märks resultatet av den i form av att många romer fortfarande lever i utanförskap och att det finns en stor förtroendeklyfta mellan många romer och samhällets institutioner.

På initiativ av Liberalerna antog alliansregeringen en långsiktig strategi för romsk inkludering. Strategin handlar bland annat om att synliggöra det historiska förtryck som svenska romer utsatts för, att öka dialogen mellan kommuner och myndigheter och företrädare för romer samt att underlätta utbildnings- och arbetsmarknadsåtgärder.

Ett långsiktigt genomförande av strategin för romsk inkludering kräver långsiktiga och uthålliga åtaganden. I Liberalernas budgetmotion redovisar vi våra förslag till förstärkningar på detta anslag.

Tina Acketoft (L)

Christer Nylander (L)

Mats Persson (L)

Nina Lundström (L)

Emma Carlsson Löfdahl (L)

Maria Weimer (L)